

SZYMON KARDAŚ

Uniwersytet Warszawski

Znaczenie członkostwa w UE dla bezpieczeństwa energetycznego RP

Poland's membership in the EU and its implications for Polish energy security

The aim of the article is to analyze the impact of membership in the European Union on Poland's energy security in the gas sector. The development of the EU energy policy as well as the EU internal market rules has had many positive effects on improving the energy security of the EU Member States, including Poland. Regulations of the EU energy law and competition rules give the Member States the opportunity to use important legal tools. In addition, the political and financial support of Brussels for the development of energy infrastructure gives the possibility of real integration with other countries within the EU energy market. On the other hand, the legal and institutional specificity of the EU as well as differences of interests between EU Member States mean that EU membership contributes little to the diversification of sources of supply, which remains one of the key objectives of Poland's energy policy.

Keywords: European Union, Poland, safety, energetics, strategy

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Polska, bezpieczeństwo, energetyka, strategia

Przez blisko trzy dekady od odzyskania przez Polskę suwerenności jednym z ważniejszych tematów krajowej debaty publicznej było bezpieczeństwo energetyczne. Wpływało na to wysokie uzależnienie od dostaw gazu i ropy z Rosji, ale również szereg wyzwań wewnętrznych: dominacja węgla w miksie energetycznym i kwestia zwiększania roli odnawialnych źródeł energii (OZE), konieczność poprawy energoefektywności, realizacja celów polityki klimatycznej UE czy wreszcie wyzwania związane z rozbudową infrastruktury energetycznej. Jak zauważa Remigiusz Rosicki, polska polityka energetyczna jest warunkowana przede wszystkim dwoma czynnikami – wewnątrzpolitycznym (zmieniającymi się założeniami polskiej polityki energetycznej) oraz zewnętrznym

(członkostwem w Unii Europejskiej). Drugi z tych elementów wiąże się z koniecznością uwzględniania założeń polityki energetycznej i klimatycznej Wspólnoty, ale daje też możliwość wykorzystywania mechanizmów współpracy, w tym przewidzianych w unijnej legislacji instrumentów prawnych do zwiększania indywidualnego bezpieczeństwa energetycznego państw członkowskich¹.

Celem niniejszego tekstu jest próba przeanalizowania wpływu członkostwa w Unii Europejskiej na bezpieczeństwo energetyczne Polski. Podjęte rozważania ograniczają się do sektora gazowego, zależność państw członkowskich UE od zewnętrznych dostawców gazu stanowi bowiem najpoważniejsze wyzwanie polityczne i ekonomiczne w ramach tworzącej się wspólnej unijnej polityki energetycznej. Dokonano tu syntetycznego przedstawienia ewolucji wspólnotowej (unijnej) strategii energetycznej i jej praktycznych konsekwencji dla bezpieczeństwa energetycznego RP. Przeanalizowano także wpływ regulacji unijnego prawa oraz znaczenie politycznego i finansowego wsparcia Brukseli dla poprawy bezpieczeństwa energetycznego kraju. W końcowej części wskazano wreszcie sukcesy i ograniczenia unijnego oddziaływania w zakresie zewnętrznej polityki energetycznej.

1. Bezpieczeństwo energetyczne – strategiczne znaczenie dla UE

Momentem przełomowym dla wzrostu znaczenia bezpieczeństwa energetycznego w Europie, w tym dla debaty na forum Wspólnot Europejskich, był kryzys energetyczny w 1973 r.² Komisja podkreśliła wówczas, że kluczowym zagrożeniem dla wspólnotowego bezpieczeństwa energetycznego jest nie tylko ryzyko zakłóceń w dostawach, ale też niestosowanie się innych aktorów do tych samych reguł co państwa członkowskie Wspólnot³. Poza sferą regulacyjną jednym z kluczowych elementów stał się rosnący poziom zależności od zewnętrznych dostaw surowców⁴, co zaznaczono nawet w *Europejskiej*

---

1 R. Rosicki, *Poland's energy policy: main problems and forecasts*, „Środkowoschodnie Studia Polityczne” 2017, nr 2, s. 68, 82.

2 Warto zaznaczyć, że pierwsze wspólnotowe regulacje dotyczące kwestii bezpieczeństwa dostaw surowców zaczęły się pojawiać już w latach sześćdziesiątych, czego ilustracją jest m.in. Dyrektywa Rady EWG nr 68/414/EWG z 20.12.1968 r., nakładająca na państwa Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych.

3 M. Natorski, A. Herranz-Surrales, *Securitizing moves to nowhere? The framing of the European Union's energy policy*, „Journal of Contemporary European Research” 2008, vol. 4, No. 2, s. 75.

4 M.D. Simonova, *Analiz globalizacii zarubežnyh ènergetičeskich rynkov*, Moskwa 2016, s. 125–134.

Strategii Bezpieczeństwa z 2003 r. Znaczenie tak rozumianego bezpieczeństwa energetycznego wzrosło po rozszerzeniach Unii Europejskiej w 2004 i 2007 r., gdyż objęło kraje dużo bardziej zależne od importu, o mniej dywersyfikowanym portfelu dostaw niż państwa tzw. starej Europy⁵.

Ważnym krokiem było umieszczenie kwestii bezpieczeństwa energetycznego w prawie pierwotnym UE. Na mocy *Traktatu z Lizbony* wprowadzono do *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* art. 194, w którym zawarta została regulacja stanowiąca, że „polityka Unii w dziedzinie energetyki ma na celu, w duchu solidarności między Państwami Członkowskimi: zapewnienie funkcjonowania rynku energii, zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii w Unii [...]”⁶. Jednocześnie w ust. 2 art. 194 pozostawiono państwom członkowskim prawo „do określania warunków wykorzystania jego zasobów energetycznych, wyboru między różnymi źródłami energii i ogólnej struktury jego zaopatrzenia w energię [...]”⁷. Istotne znaczenie mają również regulacje z art. 170 (tytuł XVI: *Sieci transeuropejskie*), wskazujące, że „Unia przyczynia się do ustanowienia i rozwoju sieci transeuropejskich w infrastrukturach transportu, telekomunikacji i energetyki”. Ponadto według ust. 2 w ramach systemu otwartych i konkurencyjnych rynków „działanie Unii zmierza do sprzyjania wzajemnym połączeniom oraz interoperacyjności sieci krajowych, jak również dostępowi do tych sieci. Uwzględnia ona w szczególności potrzebę łączenia wysp, regionów zamkniętych i peryferyjnych z centralnymi regionami Unii”⁸.

Kwestie bezpieczeństwa energetycznego pojawiają się także regularnie w unijnych dokumentach określających strategię działania, co szczególnie widać po rozszerzeniu UE w 2004 r. Już w *Komunikacie Komisji Europejskiej do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego z 10 stycznia 2007 roku. Europejska polityka energetyczna* zwracano uwagę, że „nowa polityka energetyczna podkreśla znaczenie mechanizmów zapewniających solidarność między państwami członkowskimi oraz dywersyfikacji źródeł dostaw

5 Kraje przystępujące do UE w 2004 i 2007 r. były w większości całkowicie lub w znaczącym stopniu uzależnione od dostaw gazu ziemnego z Rosji.

6 Wersja skonsolidowana *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* zob. Dz.U. UE, C 326, 26/10/2012, s. 1–390, dostępna w internecie [dostęp: 21.11.2018]: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>>.

7 Tamże.

8 Ważnym elementem jest również regulacja z art. 171 ust. 2, wskazująca, że „Państwa członkowskie, w powiązaniu z Komisją, koordynują między sobą polityki prowadzone na poziomie krajowym, które mogą mieć znaczący wpływ na realizację celów określonych w artykule 170”. Rozwinięcie celów nakreślonych ogólnie w przepisach traktatowych następuje w konkretnych dokumentach programowych przyjmowanych przez unijne instytucje.

i dróg transportu”. Ponadto zwracano tam uwagę, że „w trosce o efektywność oraz spójność niezbędnym jest, aby państwa członkowskie i UE prezentowały jednolite stanowisko w międzynarodowych kwestiach dotyczących energii”⁹. Z kolei w przyjętej przez UE 14 maja 2014 r. *Europejskiej strategii bezpieczeństwa energetycznego* wspomniane zostało, że kryzysy gazowe z lat 2006 i 2009 stanowiły „brutalny »dzwonek alarmowy« ukazujący potrzebę stworzenia wspólnej europejskiej polityki energetycznej”¹⁰. W dokumencie wskazywano także, że „kluczem do poprawy bezpieczeństwa energetycznego jest po pierwsze, bardziej zbiorowe podejście oparte na dobrze funkcjonującym rynku wewnętrznym [...], a po drugie, bardziej spójne działania zewnętrzne”. Warto jednocześnie podkreślić, że „poprawa koordynacji krajowych polityk energetycznych oraz przemawianie jednym głosem w wewnętrznej polityce energetycznej” uznane zostało za jeden z ośmiu filarów *Strategii*. W dokumencie tym zaznaczono co prawda, że „decyzje dotyczące koszyka energetycznego leżą w gestii państw członkowskich”, ale jednocześnie podkreślano, że „kwestie stopniowej integracji infrastruktury energetycznej i rynków, wspólnej zależności od zewnętrznych dostawców, potrzeby zapewnienia solidarności w czasach kryzysu oznaczają, że zasadnicze decyzje polityczne dotyczące energii powinny być omawiane z krajami sąsiadującymi; to samo odnosi się do zewnętrznego wymiaru polityki energetycznej UE”¹¹. Dywersyfikacja źródeł dostaw, a co za tym idzie – szlaków tranzytowych, stała się jednym z ośmiu filarów *Strategii*. Ważne było wskazanie, że

9 *Komunikat Komisji do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego. Europejska polityka energetyczna z 10.01.2007 r., wersja ostateczna* (niepublikowana w Dzienniku Urzędowym) dostępna w internecie [dostęp: 21.11.2018]: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=URISERV:l27067>>.

10 *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Europejska strategia bezpieczeństwa energetycznego*, Bruksela 28.05.2014, s. 2, dostępny w internecie [dostęp: 21.11.2018]: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>>.

11 Ponadto w *Strategii* stwierdza się wprost, że „interwencje państwowe, które mają wpływ na kształt wewnętrznego rynku energii, takie jak [...] decyzje o wsparciu kluczowych projektów infrastrukturalnych (takich jak Gazociąg Północny i Gazociąg Południowy, TAP lub bałtycki terminal LNG) muszą być omawiane na szczeblu europejskim i/lub regionalnym, aby zagwarantować, że decyzje podejmowane w jednym państwie członkowskim nie zagrażą bezpieczeństwu dostaw w innym państwie członkowskim”. W *Strategii* stwierdza się, że „państwa członkowskie powinny wzajemnie informować się o ważnych decyzjach w dziedzinie krajowej polityki energetycznej przed ich przyjęciem, przy pełnym wykorzystaniu forów, którym przewodniczy Komisja; [oraz] zapewnić wczesne informowanie Komisji przed rozpoczęciem negocjacji dotyczących umów międzyrządowych, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo dostaw energii oraz angażować Komisję w negocjacje. Zapewni to zawieranie umów w pełnej zgodności z prawem Unii”. Tamże, s. 3–4, 9, 20.

nowe inwestycje infrastrukturalne wspierane przez dominujących dostawców muszą być zgodne z wszystkimi zasadami rynku wewnętrznego i konkurencji. Podkreślano też, że większa koordynacja krajowych polityk energetycznych jest niezbędna do sprostania problemowi bezpieczeństwa energetycznego i że konieczne są dalsze wysiłki, aby zapewnić większą synergię pomiędzy celami w dziedzinie energii i polityki zagranicznej oraz aby zwracać się do partnerów jednym głosem.

Ważnym programowym punktem odniesienia jest również przyjęty 25 lutego 2015 r. **Pakiet dotyczący unii energetycznej**¹². Pierwszym wskazywanym w nim priorytetem jest *Bezpieczeństwo energetyczne, solidarność i zaufanie*. Jego elementy składowe to zarówno dywersyfikacja dostaw (źródeł energii, dostawców i tras), jak również współpraca na rzecz bezpieczeństwa dostaw, wzmacnianie roli Europy na globalnych rynkach energii oraz większa przejrzystość w zakresie dostaw gazu. Wyraźnie stwierdza się tam, że „wspólne podejście w dziedzinie energii może wzmocnić wszystkie części Unii Europejskiej [...]. Duch solidarności w zakresie energetyki jest wyraźnie wspomniany w *Traktacie* i jest centralnym elementem unii energetycznej”¹³. Dywersyfikację źródeł dostaw uznano za jeden z celów strategicznych, a zróżnicowanie źródeł energii, dostawców i tras – za kluczowe dla zapewnienia bezpiecznych i stabilnych dostaw dla europejskich obywateli i przedsiębiorstw, oczekujących dostępu do „przystępnej i konkurencyjnej cenowo energii w dowolnym momencie”. W dokumencie stwierdza się jednoznacznie, że Komisja będzie zwiększać wsparcie procesu budowy infrastruktury umożliwiającej dostawę gazu dla UE z nowych źródeł (m.in. poprzez realizację projektu Południowego Korytarza Gazowego), a istotnym elementem polityki dywersyfikacji stanie się również przyjęta 25 października 2016 r. kompleksowa strategia dotycząca LNG¹⁴. Ponadto jednym z ważnych instrumentów

12 *Pakiet dotyczący unii energetycznej. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, Bruksela 25.02.2015, dostępny w internecie [dostęp: 22.07.2018]: <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF>.

13 Tamże.

14 *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie strategii UE dotyczącej skroplonego gazu ziemnego i magazynowania gazu*, Bruksela 16.02.2016, dostępny w internecie [dostęp: 21.07.2018]: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:52016DC0049>>.

realizacji celu dywersyfikacyjnego ma być ustanawianie strategicznych partnerstw energetycznych z coraz ważniejszymi państwami i regionami produkcji lub tranzytu, jak Algieria, Turcja, Azerbejdżan, Turkmenistan, Bliski Wschód czy Afryka. W odniesieniu do Rosji postuluje się natomiast rozważenie przeformułowania relacji energetycznych w oparciu o równe warunki w kwestiach otwarcia rynku, uczciwej konkurencji, ochrony środowiska i bezpieczeństwa z korzyścią dla obu stron¹⁵.

2. Unijna polityka energetyczna a bezpieczeństwo energetyczne RP

Pojęcie bezpieczeństwa energetycznego stosowane w oficjalnych dokumentach oraz literaturze naukowej, eksperckiej i publicystycznej nie stwarza obecnie poważniejszych problemów interpretacyjnych. W większości definicji kładzie się akcent na podobne elementy: zapewnienie odpowiedniego i stabilnego poziomu dostaw energii, rozsądne ceny dostaw, brak zależności między dostarczaniem surowców a wolnością realizacji celów polityki wewnętrznej i zagranicznej danego kraju¹⁶. W praktyce jednak poszczególne państwa bardzo często różnie rozkładają akcenty, definiując indywidualne cele czy podejmując działania na rzecz zapewnienia sobie bezpieczeństwa energetycznego.

W polskich dyskusjach naukowych, eksperckich czy publicystycznych dominuje kwestia pewności dostaw, co jest wynikiem wysokiego poziomu zależności importowej kraju. Używając systematyki zaproponowanej przez Raphaëla Metaisa, który wyróżnia geopolityczną i ekonomiczną perspektywę analizowania bezpieczeństwa energetycznego, można przyjąć, że w polskich debatach dominuje podejście pierwsze¹⁷. Jest to o tyle zrozumiałe, że jednym z najważniejszych dostawców surowców energetycznych na rynek UE jest Federacja Rosyjska, która traktuje zewnętrzną politykę energetyczną jako instrument realizacji celów polityki zagranicznej państwa¹⁸.

15 *Pakiet dotyczący unii energetycznej...*, s. 7.

16 Przeglądu definicji bezpieczeństwa energetycznego dokonuje wielu polskich i zagranicznych autorów. Zob. np. K. Pronińska, *Bezpieczeństwo energetyczne w stosunkach UE–Rosja. Geopolityka i ekonomia surowców energetycznych*, Warszawa 2012, s. 21–61; M. Nowacki, *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Warszawa 2010, s. 17–26; Ch. Winzer, *Conceptualizing energy security*, [b.m.w.] 2011 (EPRG Working Paper, 1123, Cambridge Working Papers in Economics, 1151).

17 R. Metais, *Ensuring energy security in Europe. The EU between a market-based and geopolitical approach*, „EU Diplomacy Papers” 2013, vol. 3, s. 7–8.

18 Potwierdzają to zarówno oficjalne dokumenty doktrynalne, jak i wypowiedzi najważniejszych przedstawicieli rosyjskiej elity władzy. Zob. m.in. *Energetičeskaâ strategiâ Ros-sii na period do 2020 goda*, zatwierdzona rozporządzeniem rządu Federacji Rosyjskiej

Dotychczasowy bilans realizacji tych celów unijnej polityki energetycznej, które mają szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski, jest umiarkowanie pozytywny. Jakkolwiek kwestia bezpieczeństwa energetycznego została podniesiona do rangi strategicznej, to niektóre istotne elementy nie uległy wzmocnieniu. Mimo wysiłków dywersyfikacyjnych nadal utrzymuje się wysoki poziom zależności od dostaw surowców z tradycyjnych kierunków, w tym z Rosji, która w 2017 r. osiągnęła rekordowy, 34-procentowy udział w unijnym rynku gazowym.

Istotnym ograniczeniem oddziaływania Brukseli jest to, że zgodnie z unijnymi regulacjami co do podziału kompetencji sfera energetyczna pozostaje domeną państw członkowskich i tylko niektóre aspekty należą do tzw. kompetencji dzielonych między UE a zrzeszone w niej kraje¹⁹. Tym samym zachodzące w Polsce zmiany w odniesieniu do sektora gazowego są przede wszystkim konsekwencją indywidualnej determinacji politycznej państwa do realizacji celów dywersyfikacyjnych. W 1995 r. poziom zależności kraju od importu gazu wynosił 64,4%, w 2005 – 69,5%, a w 2015 – 90%. Zauważalne zmiany nastąpiły dopiero w ostatnich latach. W 2017 r. poziom zależności od importu gazu z Rosji spadł do 70%, a w 2018 wyniósł 66,8%²⁰.

Istotną przyczyną ograniczającą możliwości oddziaływania UE na kwestie związane z bezpieczeństwem dostaw są różnice między państwami członkowskimi odnośnie do priorytetowych celów współpracy energetycznej. Dobrą ilustracją odmiennej wrażliwości różnych grup unijnych państw jest porównanie założeń projektu budowy Unii Energetycznej w propozycji wyjściowej Donalda Tuska i ostatecznej, przedstawionej przez Komisję Europejską (tabela 1).

---

z 28.08.2003 r. nr 1234-r, s. 4. Szerzej o instrumentalnym wykorzystywaniu surowców energetycznych w polityce zagranicznej Rosji zob.: I. Busygina, M. Filippov, *Resource curse' and foreign policy. Explaining Russia's approach towards the EU*, [w:] *Russian energy in a changing world. What is the outlook for the hydrocarbons superpower?*, ed. J. Godzimirski, Ashgate 2013, s. 91–110; A. Molis, M. Ogródowski, *Security implications of Russian energy policy. A view from the Baltic States*, [w:] *Russian energy and security up to 2030*, ed. S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, New York 2014, s. 114–128.

19 F. Gouardères, *Polityka energetyczna – zasady ogólne*, „Parlament Europejski” [online], październik 2018 [dostęp: 5.11.2018], dostępny w internecie: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>>.

20 *Skonsolidowany raport roczny Grupy Kapitałowej PGNiG za okres 01.01.2017 roku do 31.12.2017 roku*, s. 35, dostępny w internecie [dostęp: 20.10.2018]: <http://pgnig.pl/documents/10184/2297192/PGNiG_Skonsolidowany_Raport_Roczny_2017.pdf/38dc8569-6c6e-43b8-b9ce-709dfe1be5a4>; *2018 – kolejny rok mniejszego importu gazu z Rosji i większego importu LNG*, „PGNiG” [online], 9.01.2019 [dostęp: 19.01.2019], dostępny w internecie: <<http://pgnig.pl/aktualnosci/-/news-list/id/pgnig-2018-kolejny-rok-mniejszego-importu-gazu-z-rosji-i-wiekszego-importu-lng/newsGroupId/10184>>.

Tabela 1. Główne założenia Unii Energetycznej – propozycja wyjściowa i końcowa

Propozycja Donalda Tuska	Ostateczna propozycja przedłożona przez KE
wspólne negocjowanie kontraktów energetycznych z Rosją	bezpieczne dostawy energii
mechanizmy solidarnościowe	doskonalenie wewnętrznego rynku energii
budowa infrastruktury energetycznej	poprawa efektywności energetycznej
pełne wykorzystanie własnych zasobów energii (w tym węgla i gazu łupkowego)	redukcja emisji
dywersyfikacja zewnętrznych dostawców	badania i innowacje
wzmocnienie Wspólnoty Energetycznej	–

Źródło: D. Tusk, *A united Europe can end Russia's energy stranglehold*, „Financial Times” [online], 21.04.2014 [dostęp: 15.10.2018], dostępny w internecie: <<https://www.ft.com/content/91508464-c661-11e3-ba0e-00144feabdc0>>; *Pakiet dotyczący unii energetycznej. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, Bruksela 25.02.2015, dostępny w internecie [dostęp: 22.07.2018]: <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd411e4-bbe1-01aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF>

O ile część państw Europy Środkowej optuje za przenoszeniem kwestii energetycznych na poziom wspólnotowy, o tyle wiele krajów Europy Zachodniej preferuje utrzymanie na tym polu współpracy bilateralnej, wykorzystującej instrumenty i środki krajowe. Biorąc pod uwagę fakt, że 80% unijnego zapotrzebowania na gaz generują największe kraje zachodnioeuropejskie (głównie Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Francja, Holandia, Hiszpania i Belgia), dla państw Europy Środkowej trudnym zadaniem będzie narzucenie swoich propozycji dotyczących wizji współpracy energetycznej z państwami trzecimi, w tym z Rosją²¹. Tym samym przewidziane w unijnych dokumentach strategicznych mechanizmy współpracy w sektorze energetycznym mają ograniczoną skuteczność. Mimo podkreślanej w wielu z nich konieczności koordynacji działań, konsultacji itd. polityczne decyzje w sprawach o znaczeniu strategicznym zapadają w utrzymywanych przez poszczególne państwa UE relacjach dwustronnych. Przykładem nieskuteczności mechanizmów współpracy przewidzianych w unijnych dokumentach strategicznych jest projekt budowy gazociągu Nord Stream 2. Pomimo nałożonych na Rosję sankcji zachodnioeuropejskie firmy zdecydowały się na udział w realizacji przedsięwzięcia, które będzie miało im-

21 O.G. Austvik, *The EU Energy Union, energy security and Russian gas*, „M-RCBG Associate Working Paper Series” 2015, No. 51, s. 11.

plikacje dla rynku energetycznego całej UE, a w szczególności dla przyszłości rynków gazowych państw Europy Środkowej. Choć część krajów Wspólnoty (w szczególności Polska i państwa bałtyckie) zgłaszała zastrzeżenia, gazociąg nie stał się przedmiotem konsultacji na poziomie kluczowych unijnych instytucji decyzyjnych, które zakończyłyby się wiążącą konkluzją uwzględniającą nie tylko priorytetowe cele unijnej polityki energetycznej, ale i przewidziane w dokumentach mechanizmy współpracy.

Konsekwencją powyższych ograniczeń instytucjonalnych oraz różnic interesów państw członkowskich są wyrażane w przestrzeni publicznej krytyczne oceny aktywności zewnętrznej UE.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że bezpieczeństwo energetyczne nie dotyczy wyłącznie dostaw, ale obejmuje też np. zrównoważoną energetykę (energoefektywność), wzrost znaczenia odnawialnych źródeł energii (OZE), handel europejskimi certyfikatami emisyjnymi i kwestie klimatyczne czy prawidłowe funkcjonowanie wewnętrznego rynku energii w UE (konkurencję, przejrzystość, otwartość rynku gazu i energii elektrycznej). Warto też zauważyć, że UE zademonstrowała skuteczność oddziaływania w obszarze polityki energetyczno-klimatycznej²². Jeszcze w okresie przedakcesyjnym stałym elementem unijnego oddziaływania była konieczność wspierania OZE, a niektóre dotyczące ich parametry zostały nawet włączone do traktatu akcesyjnego (np. osiągnięcie 7,5% udziału OZE w ogólnej konsumpcji energii w 2010 r.)²³.

3. Wewnętrzny rynek energii a bezpieczeństwo energetyczne RP

Członkostwo w UE zakłada uczestnictwo w rynku wewnętrznym, obejmującym również wspólny rynek energii. Jego tworzenie polega nie tylko na stosowaniu unijnego prawa dotyczącego rynku wewnętrznego UE, ze szczególnym

---

22 Istotny wpływ na wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnej konsumpcji energii (11,4% w 2014 r., co dawało Polsce dziewiąte miejsce wśród państw UE) miały unijne wymogi i cele formułowane w ramach polityki klimatycznej. Nastąpiło również zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych – w 2014 r. jej poziom emisji był o 14% niższy w stosunku do 1995 r., a wyniósł 382 Mt i był niższy niż w Niemczech (924,8 Mt), Wielkiej Brytanii (556,7 Mt), Francji (475,4 Mt) i Włoszech (428 Mt). Z powyższych danych można wywnioskować wniosek, że mimo dużej zależności od węgla Polska nie należy do grona państw emitujących najwięcej gazów cieplarnianych. Uwzględniając natomiast zmiany, jakie nastąpiły w ostatnich dwóch dekadach, można stwierdzić, że skutecznie rozwija niskoemisyjne moce generacyjne. Zmniejsza się także energochłonność polskiej gospodarki – w 2015 r. o 56% w stosunku do 1995. R. Rosicki, *Poland's energy policy...*, s. 68–74.

23 Szerzej na temat ewolucji polityki polskich rządów wobec OZE zob. K. Szulecki, *Poland's renewable energy policy mix. European influence and domestic soap opera*, „CICERO Working Paper” 2017, vol. 1, s. 11–12.

uwzględnieniem specyficznych regulacji z zakresu prawa energetycznego, ale również unijnego prawa konkurencji, dającego podmiotom indywidualnym i państwom prawne instrumenty ochrony własnych interesów. Tworzenie rynku wewnętrznego zakłada wreszcie wspieranie rozbudowy unijnej infrastruktury energetycznej, zarówno na poziomie politycznym, jak i poprzez dofinansowywanie projektów realizowanych w państwach członkowskich.

Unijne prawo energetyczne i reguły konkurencji

Członkostwo w UE znacząco przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa energetycznego państw członkowskich ze względu na rozbudowany system regulacji w zakresie **prawa energetycznego UE**²⁴. Jedną z głównych przyczyn ich tworzenia były zagrożenia zewnętrzne związane z polityką energetyczną Federacji Rosyjskiej, będącej jednym z głównych dostawców surowców energetycznych do UE. Wprowadzanie rozwiązań liberalizacyjnych wynikających z regulacji zawartych w tzw. pakietach energetycznych miało na celu nie tylko zmianę funkcjonowania podmiotów z państw Wspólnoty, ale również wymuszenie modyfikacji polityki handlowej aktorów zewnętrznych. Takie zasady jak rozdział właścicielski czy dostęp strony trzeciej miały nie tylko przeciwdziałać tworzeniu się łańcuchów produkcyjnych kontrolowanych przez te same podmioty (albo przyczyniać się do likwidacji już istniejących), ale także tworzyć możliwości zmniejszania zależności energetycznej państw od dominujących dostawców.

Wprowadzenie tych regulacji ma również pozytywne implikacje polityczne, ponieważ wymusiło podjęcie działań adaptacyjnych przez jednego z kluczowych dostawców²⁵. Ani uzasadniany politycznie zwrot Rosji na Wschód²⁶, ani piętrzące się przed nią trudności na rynku europejskim nie zmieniają faktu,

24 Istotne znaczenie miały rozporządzenia i dyrektywy gazowe przyjmowane w ramach tzw. pakietów energetycznych. W obecnym kształcie kluczowe są również *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1938 z dnia 25 października 2017 r. dotyczące środków zapewniających bezpieczeństwo dostaw gazu ziemnego i uchylające rozporządzenie (UE) nr 994/2010 – tzw. rozporządzenie SoS, a także Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/684 z dnia 5 kwietnia 2017 r. ustanawiająca mechanizm wymiany informacji w odniesieniu do umów międzyrządowych i instrumentów niewiążących w dziedzinie energii między państwami członkowskimi a państwami trzecimi i uchylająca decyzję nr 994/2012/UE.*

25 Szerzej zob. S. Kardaś, *Przeciąganie liny. Rosja wobec zmian na europejskim rynku gazu*, Warszawa 2014 (Prace OSW, 50), dostępny także w internecie [dostęp: 22.11.2018]: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2014-09-11/przeciąganie-liny>>.

26 Szerzej zob. N.A. Lomagin, *Foreign policy preferences of Russia's energy sector. A shift to Asia?*, [w:] *Russia, Eurasia and the new geopolitics of energy. Confrontation and consolidation*, ed. M. Sussex, R.E. Kanet, Basingstoke 2015, s. 137–165.

że wciąż będzie on miał dla Moskwy znaczenie strategiczne, co tylko poprawia pozycję negocjacyjną krajów europejskich, a co za tym idzie – bezpieczeństwo energetyczne UE i jej poszczególnych członków.

Nie mniej istotne znaczenie mają obowiązujące w UE **reguły konkurencji**, które stanowią odrębną grupę regulacji chroniących unijny rynek przed jakimikolwiek antykonkurencyjnymi działaniami przedsiębiorstw – wywodzących się zarówno z UE, jak i spoza niej²⁷. Praktyczną ilustracją działania tych zasad było postępowanie antymonopolowe wobec Gazpromu wszczęte przez Komisję Europejską w sierpniu 2012 r.²⁸ W toku postępowania postawiono rosyjskiemu koncernowi trzy grupy zarzutów związanych z nadużywaniem pozycji dominującej wobec ośmiu państw UE: Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Słowacji i Węgier. Po pierwsze, oskarżono Gazprom o to, że naruszał prawo konkurencji, stosując strategię dzielenia rynków gazu m.in. poprzez wprowadzane w kontraktach ograniczenia reeksportu surowca. Po drugie, zarzucono mu nieuczciwe praktyki cenowe – zawyżanie cen w kontraktach na dostawy gazu do państw bałtyckich, Polski i Bułgarii. Po trzecie wreszcie, oskarżono go o warunkowanie dostaw gazu zobowiązaniami dotyczącymi infrastruktury przesyłowej (dot. praktyk Gazpromu wobec Polski i Bułgarii). Choć w kilku krajach zainteresowanych przebiegiem postępowania (w tym w Polsce) negatywnie odebrano brak kary pieniężnej, to kompleksowa ocena konsekwencji przeprowadzonej unijnej procedury jest pozytywna. Po pierwsze, bez jej uruchomienia nie byłoby możliwe przeprowadzenie obiektywnego i tak precyzyjnego badania polityki handlowej rosyjskiego koncernu, a co najważniejsze – wykazania naruszeń strony rosyjskiej i potwierdzenia formułowanych przez środowiska eksperckie poszlakowych wniosków o politycznej motywacji wielu pozornie biznesowych działań Rosji. Po drugie, zgromadzony materiał dowodowy, którego treść w sposób bezprecedensowy została ujawniona tuż przed zakończeniem postępowania²⁹, daje wszystkim poszkodowanym podmiotom prawo do dochodzenia odszkodowań przed odpowiednimi sądami krajowymi.

27 Bezpieczeństwo energetyczne wykorzystywane bywa również do usprawiedliwiania ograniczania unijnych swobód rynku wewnętrznego czy unijnego prawa konkurencji. Szerzej zob. M. Nowacki, *Prawne aspekty...*, s. 230–235.

28 *Antitrust. Commission opens proceedings against Gazprom*, „European Commission” [online], 4.09.2012 [dostęp: 22.11.2018], dostępny w internecie: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-937_en.htm?locale=en>.

29 Ujawnienie *Statement of objections* (pisemnego zgłoszenia zarzutów) – dokumentu nieujawnianego przez KE w trakcie trwania postępowania – nastąpiło w kwietniu 2018 r. na polskim portalu internetowym „Biznes Alert”: W. Jakóbk, *Wyciek. Bruksela zna nadużycia Gazpromu*.

Polityczne i finansowe wsparcie UE dla rozbudowy infrastruktury energetycznej

Członkostwo w UE ułatwiło Polsce rozbudowę infrastruktury energetycznej, zmniejszając tym samym skalę potencjalnych zagrożeń związanych ze wstrzymaniem lub ograniczaniem dostaw surowców energetycznych. Najbardziej spektakularnym przykładem jest oddany do użytku w 2016 r. terminal LNG w Świnoujściu. Inwestycja ta otrzymała nie tylko polityczne wsparcie UE, ale również środki finansowe³⁰.

Ze środków europejskich współfinansowany jest również realizowany przez GAZ-SYSTEM SA wspólnie z czeskim operatorem systemu przesyłowego NET4GAS s.r.o. projekt mający na celu zwiększenie zdolności przesyłowej połączenia międzysystemowego Polska–Czechy³¹. Sześć inwestycji realizowanych przez GAZ-SYSTEM SA znalazło się na liście unijnych projektów o znaczeniu wspólnotowym (PCI):

1. zachodnia nitka korytarza Północ–Południe w Polsce wraz z połączeniem międzysystemowym Polska–Czechy,
2. wschodnia nitka korytarza Północ–Południe w Polsce wraz z połączeniem międzysystemowym Polska–Słowacja,
3. połączenie międzysystemowe Polska–Litwa,
4. gazociąg Baltic Pipe,
5. rozbudowa terminalu LNG w Świnoujściu,
6. rozbudowa punktów wejścia na gazociąg jamalskim we Lwówku i Włocławku³².

Perspektywa finansowa na lata 2016–2020 zakłada unijne wsparcie dla realizacji kilku ważnych projektów infrastrukturalnych: rozbudowy połączenia elektroenergetycznego między Stanisławowem i Ostrołęką (istotnego dla

---

Kary nie będzie?, „Biznes Alert” [online], 10.04.2018 [dostęp: 16.11.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/sledztwo-antymonopolowe-ugoda-ke-gazprom-dokumenty-wyciek/>>.

30 *New liquefied natural gas terminal improves energy supply and security in Poland*, „European Commission” [online], 24.09.2014 [dostęp: 16.11.2018], dostępny w internecie: <http://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/poland/new-liquefied-natural-gas-terminal-improves-energy-supply-and-security-in-poland>.

31 *Polska–Czechy*, „Gaz-System” [online, dostęp: 14.10.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/the-polish-czech-interconnector/>>.

32 *Projekty o statusie PCI*, „Gaz-System” [online, dostęp: 14.10.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gaz-system.pl/wsparcie-z-ue/projekty-o-statusie-pci-pci-project-of-common-interest/>>.

synchronizacji państw bałtyckich z pozostałymi krajami UE i realizacji projektu LitPol Link) oraz budowy połączenia międzysystemowego pomiędzy Polską a Danią (ważnego w kontekście realizacji strategicznego dla polskiej polityki energetycznej po 2015 r. projektu Baltic Pipe)³³.

4. Ekspansja unijnych norm poza UE i jej wpływ na bezpieczeństwo energetyczne państw członkowskich

Ważnym założeniem tworzenia regulacji dotyczących sfery energetycznej było oczekiwanie, że wynikające z nich zasady będą rozszerzane na sąsiednie państwa i regiony, co przyczyniałoby się do zwiększania bezpieczeństwa energetycznego samej UE. Dotychczasowy bilans wskazuje jednak na umiarkowane efekty w tym zakresie.

Zarówno regulacje ogólne dotyczące rynku wewnętrznego, jak i prawo stanowione przez UE w odniesieniu do konkretnych sektorów gospodarki miały być instrumentami miękkiego oddziaływania na zewnętrznych partnerów. W ramach rynku wewnętrznego UE państwa członkowskie w wielu wymiarach *de iure* i *de facto* dzielą swoją suwerenność z innymi zrzeszonymi krajami i instytucjami wspólnotowymi. Tym samym w ramach UE granica między tym co wewnętrzne i zewnętrzne w pewnym sensie uległa zatarciu. Oczekiwano zatem, że regulacje dotyczące wewnętrznego rynku energetycznego Wspólnot/UE w naturalny sposób będą prowadzić do zmian w państwach trzecich, w szczególności w Rosji. Budowa ściśle zintegrowanego rynku energii w UE miała być gwarancją utrzymania bezpieczeństwa dostaw oraz przeciwdziałać dzieleniu go przez takie podmioty jak Gazprom. Brak w pełni zintegrowanego rynku energetycznego we Wspólnocie sprawia, że takie projekty jak Nord Stream i Nord Stream 2 wywołują niepokój niektórych państw członkowskich³⁴.

Z jednej strony można wskazać pozytywne przykłady oddziaływania unijnych norm na państwa trzecie, np. proces zmian zainicjowanych po 2014 r. na Ukrainie. Po tzw. rewolucji godności nowe władze w Kijowie dokonały przewartościowania polityki energetycznej; jej istotnym elementem ma być wdrażanie unijnego prawa energetycznego i reforma wewnętrznego sektora gazowego według norm UE. Dowodem skuteczności politycznego

33 *Completing the Energy Union. EU invests €48 million in priority energy infrastructure*, „European Commission” [online], 1.08.2018 [dostęp: 12.10.2018], dostępny w internecie: <https://ec.europa.eu/info/news/completing-energy-union-eu-invests-eu48-million-priority-energy-infrastructure-2018-jul-16_en>.

34 R. Metais, *Ensuring energy security...*, s. 14, 16.

oddziaływania Wspólnoty w sektorze energetycznym jest także uruchomiony w 2014 r. proces negocjacji trójstronnych UE–Rosja–Ukraina dotyczących dostaw rosyjskiego gazu na Ukrainę oraz tranzytu przez ten kraj do odbiorców europejskich³⁵. Unijna mediacja przyczyniła się do wypracowania rozwiązań zabezpieczających przesył rosyjskiego surowca do państw UE (w tym do Polski) w latach 2014–2017.

Z drugiej strony unijne oddziaływanie napotyka na poważne bariery. Kluczowym problemem jest brak wzajemności w dostępie do rynków w relacjach UE z partnerami zewnętrznymi. O ile Wspólnota starała się wdrażać na swoim rynku wewnętrznym rozwiązania liberalizacyjne i zachowywać gotowość do przyjmowania zagranicznych inwestycji realizowanych z poszanowaniem unijnych reguł, o tyle dostęp unijnych firm do rynków zewnętrznych (w szczególności rosyjskiego) obwarowany jest bardzo restrykcyjnymi, uznaniowymi zasadami. Innymi słowy, o ile wdrażane regulacje zmusiły firmy z państw trzecich, w tym rosyjski Gazprom, do podjęcia działań dostosowawczych na rynku wewnętrznym UE, o tyle nie przyczyniły się do zmian w samej Rosji³⁶. Zasady funkcjonowania UE ograniczają ponadto możliwości poszerzania instrumentarium przeciwdziałania nadużyciom, których dopuszczają się państwa trzecie, w szczególności Rosja. Pozytywny wpływ na kształt warunków kontraktowych miałyby prawdopodobnie negocjowanie umów z Rosją bezpośrednio przez Brukselę (takie rozwiązanie postulowano w zgłoszonym przez Donalda Tuska projekcie Unii Energetycznej)³⁷,

---

35 Pierwsze rozmowy toczyły się między majem a listopadem 2014 r., a zakończyły je podpisanie porozumienia obowiązującego od listopada 2014 do marca 2015 r. Drugi pakiet zimowy parafowany został we wrześniu 2015 r. i obowiązywał do czerwca 2016 r. W lipcu 2018 r. zapoczątkowano kolejną rundę negocjacji trójstronnych, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa dostaw gazu do UE ze względu na kończący się 1.01.2020 r. kontrakt tranzytowy między Rosją a Ukrainą. Szerzej zob: S. Kardaś, A. Łoskot-Strachota, S. Matuszak, *Kontrakt tranzytowy „last-minute”?* *Rosyjsko-ukraińsko-unijne rozmowy gazowe*, „Ośrodek Studiów Wschodnich” [online], 25.01.2010 [dostęp: 29.01.2019], dostępny w internecie: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-01-25/kontrakt-tranzytowy-last-minute-rosyjsko-ukraińsko-unijne>>.

36 R. Metais, *Ensuring energy security...*, s. 19.

37 Zgodnie z propozycją zgłoszoną przez Donalda Tuska Unia Energetyczna miała się opierać na sześciu filarach: wspólnych negocjacjach kontraktów energetycznych z Rosją, mechanizmach solidarnościowych, rozbudowie infrastruktury energetycznej, pełnym wykorzystaniu dostępnych zasobów (w tym węgla i gazu łupkowego), dywersyfikacji źródeł dostaw oraz wzmocnieniu Wspólnoty Energetycznej. Zob. D. Tusk, *A united Europe can end Russia's energy stranglehold*, „Financial Times” [online], 21.04.2014 [dostęp: 15.10.2018], dostępny w internecie: <<https://www.ft.com/content/91508464-c661-11e3-ba0e-00144feabdc0>>.

lecz byłyby to sprzeczne z zasadami unijnego rynku wewnętrznego i zainicjowanym procesem jego liberalizacji.

Istnieje również zagrożenie, że to partnerzy zewnętrzni będą oddziaływać na stan regulacji w UE, wykorzystując dostępne instrumenty prawne. Ciekawym przykładem jest tu unijno-rosyjski spór na forum WTO, zainicjowany przez Moskwę w kwietniu 2015 r. Rosja zaskarżyła wówczas kilka reguł tzw. trzeciego pakietu energetycznego, sygnalizując jego niezgodność z regułami organizacji. Opublikowany w sierpniu 2018 r. *Raport końcowy panelu arbitrów*³⁸ częściowo uznał zastrzeżenia strony rosyjskiej, co sprawiło, że odwołanie od rozstrzygnięcia złożyła nie tylko Rosja, ale także UE.

Słabe oddziaływanie UE na zmiany w jej otoczeniu nie zależy od dynamiki procesów w samej Wspólnocie, ale w dużej mierze jest konsekwencją politycznych uwarunkowań w państwach trzecich, które nie ulegają łatwo wpływowi czynników zewnętrznych. Przykładem jest choćby nieratyfikowanie przez Rosję *Traktatu karty energetycznej* czy brak woli wprowadzenia poważniejszych reform wewnętrznych w sektorze gazowym (utrzymuje się ustawowy monopol na eksport gazu systemem rurociągowym). Na istotne przeszkody natury wewnątrzpolitycznej napotyka również implementacja regulacji unijnego prawa energetycznego na Ukrainie³⁹.

Konkluzja

Z jednej strony członkostwo w UE wpłynęło na bezpieczeństwo energetyczne Polski pozytywnie. Regulacje unijnego prawa energetycznego i reguł konkurencji pozwalają zrzeszonym w Unii państwom korzystać z ważnych instrumentów ochrony prawnej, a polityczne i finansowe wsparcie Brukseli dla rozbudowy infrastruktury energetycznej daje im możliwości realnego integrowania się w ramach rynku energetycznego UE. Z drugiej jednak istotnymi ograniczeniami są prawno-instytucjonalna specyfika UE oraz trudności

38 *European Union and its member states – certain measures relating to the energy sector, Report of the panel*, „World Trade Organization” [online], 10.08.2018 [dostęp: 11.09.2018], dostępny w internecie: <[https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S006.aspx?Query=\(@Symbol=%20wt/ds476/r*%20not%20r.*\)&Language=ENGLISH&Context=FomerScriptedSearch&languageUIChanged=true#>](https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S006.aspx?Query=(@Symbol=%20wt/ds476/r*%20not%20r.*)&Language=ENGLISH&Context=FomerScriptedSearch&languageUIChanged=true#>)>.

39 Szerzej zob. W. Konończuk, S. Matuszak, *Czarne chmury nad reformą ukraińskiego rynku gazu*, „Ośrodek Studiów Wschodnich” [online], 4.10.2017 [dostęp: 17.10.2018], dostępny w internecie: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2017-10-04/czarne-chmury-nad-reforma-ukrainskiego-rynku-gazu>>.

w wypracowywaniu wspólnych celów unijnej polityki energetycznej, co wiadać w oczekiwaniach formułowanych przez takie państwa jak Polska. O ile poszczególne kraje członkowskie mogą prowadzić skuteczną bilateralną politykę energetyczną, o tyle na poziomie Brukseli jest to trudne ze względu na bardzo niski stopień integracji unijnych państw w aspekcie zewnętrznej polityki energetycznej. Poza tym stałą przeszkodą uniemożliwiającą budowanie skutecznej polityki energetycznej całej UE wobec partnerów zewnętrznych (w szczególności Rosji) jest brak jednolitego stanowiska. Pomimo geopolitycznych napięć na linii Moskwa–Zachód, wywołanych rosyjską agresją przeciwko Ukrainie w 2014 r., część unijnych państw podejmuje działania zmierzające do realizacji bilateralnych projektów energetycznych z Rosją (Niemcy, Węgry, Austria, Francja, Bułgaria, Włochy), inne zaś pryncypialnie sprzeciwiają się zacieśnianiu tych relacji, postulując dodatkowo zmniejszanie zależności energetycznej od wschodniego sąsiada (przede wszystkim Polska i Litwa).

Kluczowym wyzwaniem dla Polski pozostaje nie tylko wpływanie na zmiany instytucjonalno-prawne w Brukseli, ale także umiejętne budowanie energetycznych koalicji z innymi państwami, które pozwolą na realizację własnych celów.

Bibliografia

- 2018 – kolejny rok mniejszego importu gazu z Rosji i większego importu LNG, „PGNiG” [online], 9.01.2019 [dostęp: 19.01.2019], dostępny w internecie: <<http://pgnig.pl/aktualnosci/-/news-list/id/pgnig-2018-kolejny-rok-mniejszego-importu-gazu-z-rosji-i-wiekszego-importu-lng/newsGroupId/10184>>.
- Antitrust. Commission opens proceedings against Gazprom*, „European Commission” [online], 4.09.2012 [dostęp: 22.11.2018], dostępny w internecie: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-937_en.htm?locale=en>.
- Austvik O. G., *The EU Energy Union, energy security and Russian gas*, „M-RCBG Associate Working Paper Series” 2015, No. 51.
- Busygina I., Filippov M., *‘Resource curse’ and foreign policy. Explaining Russia’s approach towards the EU, [w:] Russian energy in a changing world. What is the outlook for the hydrocarbons superpower?*, ed. J. Godzimirski, Ashgate 2013.
- Completing the Energy Union. EU invests €48 million in priority energy infrastructure*, „European Commission” [online], 1.08.2018 [dostęp: 12.10.2018], dostępny w internecie: <https://ec.europa.eu/info/news/completing-energy-union-eu-invests-eu48-million-priority-energy-infrastructure-2018-jul-16_en>.
- European Union and its member states – certain measures relating to the energy sector; Report of the panel*, „World Trade Organization” [online], 10.08.2018 [dostęp: 11.09.2018], dostępny w internecie: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S006.aspx?>

- Query=(@Symbol=%20wt/ds476/r*%20not%20 r.*)&Language=ENGLISH&Context=FomerScriptedSearch&languageUIChanged=true#>.
- Gouardères F., *Polityka energetyczna – zasady ogólne*, „Parlament Europejski” [online], październik 2018 [dostęp: 5.11.2018], dostępny w internecie: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>>.
- Jakóbiak W., *Wyciek. Bruksela zna nadużycia Gazpromu. Kary nie będzie?*, „Biznes Alert” [online], 10.04.2018 [dostęp: 16.11.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/sledztwo-antymonopolowe-ugoda-ke-gazprom-dokumenty-wyciek/>>.
- Kardaś S., *Przeciąganie liny. Rosja wobec zmian na europejskim rynku gazu*, Warszawa 2014 (Prace OSW, 50), dostępny także w internecie [dostęp: 22.11.2018]: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2014-09-11/przeciaganie-liny>>.
- Kardaś S., Łoskot-Strachota A., Matuszak S., *Kontrakt tranzytowy „last-minute”? Rosyjsko-ukraińsko-unijne rozmowy gazowe*, „Ośrodek Studiów Wschodnich” [online], 25.01.2010 [dostęp: 29.01.2019], dostępny w internecie: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-01-25/kontrakt-tranzy-towy-last-minute-rosyjsko-ukraińsko-unijne>>.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Europejska strategia bezpieczeństwa energetycznego*, Bruksela 28.05.2014, s. 2, dostępny w internecie [dostęp: 21.11.2018]: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>>.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie strategii UE dotyczącej skroplonego gazu ziemnego i magazynowania gazu*, Bruksela 16.02.2016, dostępny w internecie [dostęp: 21.07.2018]: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:52016DC0049>>.
- Komunikat Komisji do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego. Europejska polityka energetyczna z 10.01.2007 r.*, wersja ostateczna (niepublikowana w Dzienniku Urzędowym) dostępny w internecie [dostęp: 21.11.2018]: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=URISERV:127067>>.
- Konończuk W., Matuszak S., *Czarne chmury nad reformą ukraińskiego rynku gazu*, „Ośrodek Studiów Wschodnich” [online], 4.10.2017 [dostęp: 17.10.2018], dostępny w internecie: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2017-10-04/czarne-chmury-nad-reforma-ukraińskiego-ryнку-gazu>>.
- Lomagin N.A., *Foreign policy preferences of Russia's energy sector. A shift to Asia?*, [w:] *Russia, Eurasia and the new geopolitics of energy. Confrontation and consolidation*, ed. M. Sussex, R.E. Kanet, Basingstoke 2015.
- Metais R., *Ensuring energy security in Europe. The EU between a market-based and geopolitical approach*, „EU Diplomacy Paper” 2013, vol. 3.
- Molis A., Ogródowski M., *Security implications of Russian energy policy. A view from the Baltic States*, [w:] *Russian energy and security up to 2030*, ed. S. Oxenstierna, V.P. Tynkynen, New York 2014.
- Natorski M., Herranz-Surrales A., *Securitizing moves to nowhere? The framing of the European Union's energy policy*, „Journal of Contemporary European Research” 2008, vol. 4, No. 2.
- New liquefied natural gas terminal improves energy supply and security in Poland*, „European Commission” [online], 24.09.2014 [dostęp: 16.11.2018], dostępny w internecie: <http://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/poland/new-liquefied-natural-gas-terminal-improves-energy-supply-and-security-in-poland>.

- Nowacki M., *Prawne aspekty bezpieczeństwa energetycznego w UE*, Warszawa 2010.
- Pakiet dotyczący unii energetycznej. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, Bruksela 25.02.2015, dostępny w internecie [dostęp: 22.07.2018]: <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF>.
- Polska–Czechy, „Gaz-System”* [online, dostęp: 14.10.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/the-polish-czech-interconnector/>>.
- Projekty o statusie PCI, „Gaz-System”* [online, dostęp: 14.10.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gaz-system.pl/wsparcie-z-ue/projekty-o-statusie-pci-pci-project-of-common-interest/>>.
- Pronińska K., *Bezpieczeństwo energetyczne w stosunkach UE–Rosja. Geopolityka i ekonomia surowców energetycznych*, Warszawa 2012.
- Rosicki R., *Poland's energy policy: main problems and forecasts*, „Środkowowschodnie Studia Polityczne” 2017, nr 2.
- Russia, Eurasia and the new geopolitics of energy. Confrontation and consolidation*, ed. M. Sussex, R. E. Kanet, Basingstoke 2015.
- Russian energy and security up to 2030*, ed. S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, New York 2014.
- Russian energy in a changing world. What is the outlook for the hydrocarbons superpower?*, ed. J. Godzimirski, Ashgate 2013.
- Simonova M.D., *Analiz globalizacii zarubežnyh ènergetičeskich rynkov*, Moskwa 2016.
- Skonsolidowany raport roczny Grupy Kapitałowej PGNiG za okres 01.01.2017 roku do 31.12.2017 roku*, dostępny w internecie [dostęp: 20.10.2018]: <http://pgnig.pl/documents/10184/2297192/PGNiG_Skonsolidowany_Raport_Roczny_2017.pdf/38dc8569-6c6e-43b8-b9ce-709dfe1be5a4>.
- Szulecki K., *Poland's renewable energy policy mix. European influence and domestic soap opera*, „CICERO Working Paper” 2017, vol. 1.
- Tusk D., *A united Europe can end Russia's energy stranglehold*, „Financial Times” [online], 21.04.2014 [dostęp: 15.10.2018], dostępny w internecie: <<https://www.ft.com/content/91508464-c661-11e3-ba0e-00144feabdc0>>.
- Winzer Ch., *Conceptualizing energy security*, [b.m.w.] 2011 (EPRI Working Paper, 1123, Cambridge Working Papers in Economics, 1151).